

Posudek na doktorskou disertační práci Mgr. Terezy Krekulové

"Vše je dobré, vše je Jedno"

Rabi Nachman ben Simcha mi-Braslav. Osobnost a dílo

Předložená disertační práce nepochybně zaujme už svým tématem, jemuž se její autorka věnuje řadu let. Řečeno jejími slovy, rabi Nachman z Braslavi (1772-1810), jak je běžně označován v judaistickém diskursu, představuje jednu z „nejoriginálnějších a zároveň i nejrozporuplněji vnímaných osobností chasidského hnutí“. Čeští badatelé se jeho osobou ani dílem dosud nezabývali, pouze v rámci judaistických a hebraistických studií přicházejí ke slovu ukázky z jeho narativní tvorby, obvykle uváděné jako „pohádky rabi Nachmana“. Tato část jeho duchovního odkazu byla také zpřístupněna českým čtenářům v zasvěceném komentovaném překladu Mgr. Krekulové (*Příběhy rabi Nachmana*, Praha 2005).

V disertační práci Mgr. Krekulová ukazuje jak hlavní účel těchto vyprávění, jimiž se cadik rabi Nachman obracel k širším chasidským vrstvám, tedy i k méně vzdělaným posluchačům neorientovaným v mystické podstatě chasidismu, tak jeho hluboký duchovní rozměr. Příběhy tvoří paralelní, „lidově“ prezentovanou verzi vlastní nauky rabi Nachmana, kterou doktorandka ve své práci analyzuje a která je obsažena v cadikově druhém dochovaném spisu *Likutej Moharan* (Soubor nauky našeho učitele rabi Nachmana). Na tomto místě patří poznamenat, že dnes známý odkaz rabi Nachmana zahrnuje pouze tyto dva soubory textů, zapsané ne autorem, ale na základě jeho promluv sestavené jeho žákem a spolupracovníkem rabi Natanem Sternharzem; ostatní původní podklady, pokud byly zaznamenány – excerpta z Bible a rabínské literatury, výklady, kázání atd. – dal sám rabi Nachman zničit. Jeho postava tak před námi vystupuje jako typ chasidského učitele, který přednáší žákům na daná témata, ale v jeho případě zároveň v ohlasu na momentální situaci, na vlastní poznatky a prožitky.

Životními osudy rabiho Natana, jeho vzděláním a mnoha trpkými osobními zkušenostmi se zabývá první kapitola disertace („Trpící cadik“), která odkrývá původ a podstatu jeho pozdějšího působení, především hlubokou nábožnost, „vážnost a mravní přísnost“ a posléze vnímání sebe sama jako povolání cadika – jednoho ze „skrytých spravedlivých“, jimž náleží příprava příchodu Mesiáše. K tomu směřovala i jeho nauka a vyučování mimo prostředí dvorů proslulých cadiků, s nimiž se pro své osobité názory a jejich praktické uplatňování často dostával do sporů. Podrobné analýze a interpretaci nauky rabi Nachmana, která od počátku sledovala a rozvíjela myšlenky luriánské kabaly, autorka disertace věnuje další dvě kapitoly („Paláce o bezpočtu komnat“ /ne komnatách!/ a „Procházka labyrintem rebeho paláců“). V nich jsou vyčerpávajícím způsobem vyloženy jednotlivé principy židovské mystiky v pojetí luriánské kabaly, jak je rabi Nachman vnímal, ve vztahu Boha a člověka, od výkladu o stvoření světa přes úsilí o poznání Boha a přiblížení se mu, až po univerzální opravu světového řádu, a to v typicky řetězovém sledu. Tyto pasáže disertační práce dokazují autorčinu hlubokou erudici v dané problematice a její pochopení specifického přístupu rabi Nachmana, jehož odlišnost od teorie i praxe ostatních chasidských vůdců v práci připomíná.

Každá kapitola je zakončena shrnutím výsledků prezentovaného výzkumu a stručný závěr celé práce (s. 144) charakterizuje osobnost rabi Nachmana – originálního, pro mnoho současníků kontroverzního intelektuála, který je dodnes uctíván v kruzích braslavských chasidů – a jeho učení, slovy autorky stále inspirativní „mnohvrstevné dílo, jež může číst každý po svém“ a které tak lze interpretovat z různých pohledů. Práce je nesporně přínosem k pochopení myšlenkového světa východoevropského judaismu.

Mimo hlavní cíl, totiž představit Nachmana z Braslavi jako výjimečnou osobnost v rámci ukrajinského chasidismu, předložená disertace evokuje řada námětů k interdisciplinárnímu studiu. Jako příklad uvádím problematiku rebeho vyprávění z hlediska folkloristiky. Autorka disertace správně poznamenává, že „v Nachmanových příbězích je zřetelně patrný vliv nežidovského folklóru: některé ... jsou celé obměněným lidovým vyprávěním, ale i v původních příbězích lze nalézt četné motivy zejména z polských a ruských pohádek“; k tomu dodávám, že se v nich nachází také řada motivů, které se do východoevropského folklóru dostaly z orientálních souborů typu Tisíce a jedné noci a dalších oblastí migrující pohádkové tradice, a v každém případě se tu naskýtá pole pro další zkoumání. Podobným detailem, který tentokrát oslovuje hebraistu, je rozsáhlá pasáž o „exilu Šechiny“, který „je současně i exilem Božího jazyka, jenž se projevuje neschopností člověka mluvit k Bohu celým srdcem“, a tím postihuje samotnou řeč, tj. hebrejský jazyk. Autorka pak uvádí „Nachmanovo osobité pojetí verbalizace prostřednictvím *nekudot*: Člověk je povinen písmena svých dosud nevyřčených myšlenek ..., nemá stejně jako písmena Tóry, uvězněná v běli pergamentu, připojováním samohláskových znamének oživovat...“ Stejně tak v Nachmanově odkazu nalezneme povědomá témata historik, sociolog atd.

Celkové hodnocení:

Vysoká odbornost a specifika zvoleného tématu vyžadují naprosté soustředění čtenáře, přesto je disertační práce psána čtivě, ačkoli hutným stylem nabitým fakty. Početné poznámky obsahují jednak odkazy na prameny a odbornou literaturu, jednak věcné vysvětlivky týkající se židovské tradice včetně kabaly, osob a míst uvedených v textu apod. Text sám je ilustrován citacemi z obou hlavních pramenů – *Likutej Moharan a Příběhů* – v pečlivém a citlivém překladu autorky. Na tomto místě je třeba ocenit její preciznost, poněvadž se musela vyrovnat s obsahově nelehkým originálním textem v hebrejské a jidiš verzi. Vyzkoušela si to už při vydání českého překladu *Příběhů rabi Nachmana* a stejně tak v disertaci se jí podařilo úspěšně zachovat stylistický charakter originálu.

Doktorská disertační práce Mgr. Terezy Krekulové je původní a přínosná, dokazuje autorčinu odbornou úroveň a splňuje všechny požadavky kladené na doktorskou disertační práci. Obsahově i metodicky kvalitně zpracované kapitoly mají promyšlenou koncepci, jednotlivé části výkladu na sebe ústrojně navazují, doprovází je podrobný poznámkový aparát využívající prameny a odbornou literaturu, uvedené v závěrečné strukturované bibliografii. Bez výhrad doporučuji přijmout tuto práci k obhajobě jako podklad k udělení titulu Th.D.

V Praze dne 23. září 2015.

Doc. PhDr. Jiřina Šedinová, CSc.
Ústav Blízkého východu a Afriky FF UK